

Móser Zoltán

„HOZZÁNK ILLENDŐ LÉGYEN A KÉP”

– Egy elképzelt Petőfi-film utolsó képkockáihoz –

A legendákkal kapcsolatban ne azt kérdezzük, hogy igazak-e, hanem illenek-e az összképbe! Amit mi elképzélünk például Petőfiről. Az életéről, annak kezdetéről, a születéséről és a végéről, a haláláról. Ahogy a történész Hermann Róbert fogalmazott egy összegző tanulmányában: Petőfi „mint tudjuk, három helyen született, s legalább hat helyen halt meg.” Tanulmánya berekesztő gondolatait idézem: „Petőfi eltűnésével/halálával kapcsolatban nagyjából akkora irodalom született az elmúlt százötven évben, mint az erdélyi hadjárat egészéről, s annak ellenére, hogy Dienes András megoldani hitte a kérdést, hat évtizeddel az ő kötetének megjelenése óta a kérdőjelek száma nem csökkent, sőt növekedett. Az alapvető probléma az, hogy a Dienes rendelkezésére álló forrásanyag nem volt, mert nem is lehetett alkalmas a megnyugtató, megbízható rekonstrukcióra, s ez a forrásanyag érdemben azóta sem bővült.¹ Addig maradnak a tetszetős, népszerűbb elméletek, a tucatnyi szereplő által majdnem megmentett, illetve eltérő helyszíneken és eltérő módon hősi halált halt költőről.²

*

Mindezt azért bocsátottam előre, mert – ugyanúgy, ahogy egy regény, egy dolgozat elejét és végét a legnehezebb megírni – nem mindegy, hogy egy filmnek mi az első és mi az utolsó jelenete! Az biztos, hogy a segesvári csata nem maradhat ki egy elképzelt filmből. Erről, ennek végkifejletéről pontos leírásunk van. Lüders tábornok levele alapján tudjuk, hogy a vesztes csatában „a kozákok és a dzsidások a nyílt térségen a nemrég felszántott földön nyolc versztán³ át folytatták az üldözést, utolértek és megöltek vagy ezer embert, több

1 Pontosabban bővült azóta: Rosonczy Ildikó: A segesvári ütközet és Lüders orosz tábornok újraolvasott jelentése. In epa.oszk.hu/00000/00018/00028/pdf/EPA00018_hadtortenelmi_2013_3_719-748.pdf

2 Hermann Róbert: A fehéregyházi (segesvári) ütközet és Petőfi halála – A kutatás kérdőjelei. *Hadtörténelmi Közlemények*, 125. (2012) 2. sz. 462. p.

3 Verszta: régi orosz hossz mérték, kb. 1 km.

mint háromszázat fogságba ejtettek, akik azt vallották, hogy a csapatokat maga Bem vezette. E nap haditrófeái: nyolc ágyú, köztük egy tarack, négy lőszeres taliga, két gyalogsági zászló, rengeteg tüzfegyver, Bem hintaja irataival együtt és más kocsik. A foglyok vallomása szerint Bem a lábán egy puskagolyótól kapott sebbel⁴ kocsiból lóra átülve alig tudott elvágtatni a már teljessé vált sötétségben.”⁵

*

Mivel az elképzelt filmem Petőfiről szól, nyilvánvalónak tűnik, hogy az ő halálával kell befejezni, de azt ki látta, ki tudja? A történész Hermann Róbert adhat egy tanácsot, aki a már említett tanulmányában gróf Teleki Sándor⁶ visszaemlékezését idézi.⁷ Ugyanis Petőfi eltűnéséről, haláláról szóló, némi hitelt érdemlő visszaemlékezések között van egy, amely gróf Teleki Sándor ezredesnek, Petőfi barátjának, „az erdélyi összes hadsereg főfelügyelőjének” 1888-ban megjelent visszaemlékezése.

Teleki szerint Bem az ütközet végén, amikor már látta, hogy a dolgok kezdenek rosszra fordulni, s Kemény Farkas hadoszlopa nem mutatkozik, arra utasította őt, hogy a marosvásárhelyi úton elindulva, keresse meg Keményt, s mondja meg neki, hogy siessen Héjjasfalvára, mert ő hátrálni kénytelen, s azon túl vesz állást.

Majd így folytatja:

„Menet a lejtőn Petőfivel találkozom, vászonzubonyban volt, gyalog, lassan lépdegélt fölfelé, kardját bot helyett használta.

Megálltam.

- Hová mégy? – kérdé.
- Az öreg úr [Bem] küld Kemény Farkas után, jöjj velem.
- A csatát csak nem hagyom itt.

4 Bem nem Segesvárnál sebesült meg, a kocsit korábbi, napi kötözést igénylő sebei miatt használta.

5 Lüders tábornok Paszkevicz főparancsnokhoz intézett, július 21-én (augusztus 2-án) Segesváron, 881. szám alatt kelt jelentése a segesvári ütközetről. In Rosonczy Ildikó: A segesvári ütközet és Lüders orosz tábornok újraolvasott jelentése. I. m. 741. p.

6 Gróf széki Teleki Sándor József János 1848–49-es magyar katona, honvédezredes, olasz tábornok, főrendiházi tag és a Petőfi Társaság tagja, Petőfi Sándor „vad grófja”, akinek koltói birtokán vendégeként három alkalommal is megfordult a költő.

7 Ott volt-e Teleki Sándor a fehéregyházi ütközetben? In Hermann Róbert: i. m. 454. p.

- Mit csinálsz te itt gyalog?
 - Hiszen lovam nincsen, csak nem kutyaolok utánad.
 - Török (ordinanc káplárom volt, híres Vilmos-huszárról, ma is él Fehérgyarmaton) leszáll, te jössz az ő lován, ő meg felül egy másik lovamra, s jön utánunk.

- Nem bánom.

Kardját derekára kötötte, Török leszállt a lováról, ama pillanatban, mikor a kengyelbe akarta tenni a lábát, meggondolkozott.

- Nem megyek druszám, nem hagyom itt a csatát.

Katonaember, kivált csatában, nem válogatja szavát; Cambronne híres mondását: az öreg gárda meghal, de nem adja meg magát, Hugo Victor másképp kommentálta; én is olyat mondtam neki, amit ide nem írhatok.

Így váltunk el egymástól, s ez volt utolsó találkozásom Petőfivel.”⁸

Hatvany Lajos teljes egészében idézi a Teleki által megörökített párbeszédet. Petőfi két mondatát kommentálja is. „A csatát csak nem hagyom itt.” Erről azt írja: „Ez már Petőfi hangja!” Petőfi utolsó mondatáról („- Nem megyek druszám, nem hagyom itt a csatát.”) pedig lelkesülten így ír: „Ez is olyan frázismentes kijelentés, melyet bizvást tulajdoníthatunk Petőfinek.”⁹

Ettől kezdve egészen maig homályos, zavaros a kép. Jelképesen, és a valóságban is. Ha itt és ezzel érne véget egy elképzelt film, azt hinnők, hogy filmszakadás történt. Hogy ne így legyen, nekem segített ebben a költő Vári Fábrián László *Várad felől az alkony...* című versének záró strófái. A vers alapján az elképzelt

8 Görög Lívia: Teleki Sándor emlékezései. *Magyar Századok*. Budapest, 1958. 213. p.

9 Hatvany Lajos: Így élt Petőfi. 2. kiadás. Budapest, 1967. II. köt. 851-852. p.

filmen Bem apót látjuk, a kétségbeesettet, az égre néző szemeit, és halljak – immár több mint másfél évszázada – az Úrhoz intézett fohászát:

*Térül-fordul a jó öreg,
villantja jobb szemét,
fürkészi fenn a füst között
az Úr tekintetét:*

*– Csak egy valamit még, Uram,
nyújtsd ide két karod,
hadd bízzam bánatodra én
a halott őrnagyot.*

*Arca mostani mását
magammal elviszem,
ne lássa romjaiban őt
ezentúl senki sem!*

Végül is vitte, de az élőt itt hagyta: nem kell bizonyítani ezt, hisz látva látjuk őt, Petrovics István és Hruz Mária kétszáz évvel ezelőtt született Sándor nevű fiát.

*Esthajnal, 2022
(140 x 130 cm, olaj, vászon)*